

М. О. Потієнко, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

КРЕАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Потієнко М. О.

Креативна компетенція як чинник професійності викладача

У статті аналізуються поняття компетенції та креативності, що різнобічно розглядаються в педагогічній науці, а у сукупності не мають однозначного змісту і визначення. Автор вперше розглядає поняття «креативної компетенції» як чинник професіоналізму у викладацькій діяльності.

Ключові слова: компетенція, креативність.

Потиенко М. А

Креативная компетенция как залог профессионализма преподавателя

В статье анализируются понятия компетенции и креативности, которые разнопланово рассматриваются в педагогической науке, а в совокупности не имеют однозначного смысла и толкования. Автор впервые рассматривает понятие «креативной компетенции» как залога профессионализма в преподавательской деятельности.

Ключевые слова: компетенция, креативность.

Економічні і соціокультурні зміни в суспільстві диктують необхідність у вдосконаленні підготовки педагогічних кадрів. Вважається, що одна з основних цілей професійної освіти, у тому числі педагогічної, є підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, відповідального, такого, що вільно володіє своєю професією і орієнтується в суміжних областях діяльності, здібного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної і професійної мобільності.

Зараз, коли українська система освіти модернізується, виникає особливо гостра необхідність в абсолютно іншій підготовці педагога, ніж була раніше. На сучасному етапі край необхідно, аби базова підготовка педагога могла

включати фундаментальність професійних знань, інноваційність мислення, а також практично-орієнтований підхід до вирішення освітніх завдань.

Ми помічаємо, що учбові заклади потребують педагогів, які здатні швидко адаптуватися до змін, що відбуваються не лише в особі виучуваного, але і в самому процесі освіти. Цього можна добитися за допомогою впровадження в учбовий процес майбутніх педагогів поняття «креативної компетенції» в комплексі педагогічної системи, яке ми в майбутньому маємо намір розглянути детальніше.

Однією з найбільш важливих і складних проблем сучасної освіти є як раз розвиток непересічної, творчої, а саме – креативної особистості. Креативність означає перш за все особливий склад розуму, особливу якість розумових процесів. Творчістю створені наука і мистецтво, всі винаходи людської цивілізації, форми життя людей. Прихильність до творчості – вищий прояв активності людини, здатність створювати щось нове, оригінальне, вона може виступати в будь-якій сфері людської діяльності. Масштаб творчості може бути найрізноманітнішим, але у всіх випадках відбувається виникнення, відкриття чогось нового.

Провідною ідеєю в формуванні креативної компетенції студентів-філологів повинні виступати їх особистісний та професійний розвиток. Концептуальною основою побудови методичної системи формування креативної компетенції студентів-філологів педагогічного вузу є, з одного боку, спрямованість вищої філологічної освіти в педагогічному вузі на формування особистих креативних здібностей студентів-філологів, з іншого боку – на навчання майбутніх вчителів засобам розвитку творчих здібностей школярів. Ядром даної методичної системи, на нашу думку, повинна бути освітня програма, спрямована на формування нового типу вчителя, який володітиме креативною компетенцією. Також цій програмі необхідно задавати стратегію діяльності всім викладачам гуманітарних дисциплін.

На жаль, в науці доки немає змістової сполуки зазначених нами вище понять. Тому, аби не плутати дефініції, нам варто визначитися з тим, що саме

ми плануємо називати креативною компетенцією. Зазвичай, термін *компетенція* визначається як «коло питань, в яких хто-небудь добре обізнаний; коло чийось повноважень, прав» [6, с. 289]. Ретельно вивчаючи дослідження науковців, серед яких А. Хуторський та І. Зимня, помічаємо, що в тлумаченнях *компетенції* спільною є їх змістова основа: *знання*, які повинна мати особа; *коло питань*, у яких особа повинна бути обізнана; *досвід*, необхідний для успішного виконання роботи відповідно до установлених прав, законів, статутів. На думку вченого М.Голованя, «знання, коло питань, досвід подані як узагальнені поняття, що не стосуються конкретної особи, які не є її особистісною характеристикою. У наведених тлумаченнях явно відображено *когнітивний* (знання) і *регулятивний* (повноваження, закон, статут) аспекти цього поняття» [4, с.24]. Отже, можна зробити висновок, що компетенція – це певна норма, досягнення якої може свідчити про можливість правильного вирішення якого-небудь завдання.

Існує багато понять і креативності, але всі вони пов'язані з обдарованістю і творчими здібностями. У словниках даються різні трактування цього поняття. Наприклад, у великому тлумачному психологічному словнику під редакцією Артура Ребера дається таке визначення: «креативність – це розумові процеси, які ведуть до рішень, ідей, осмислення, створення художніх форм, теорій або будь-яких продуктів, які є унікальними і новими» [7]. У короткому психологічному словнику під редакцією А. Петровського і М. Ярошевського надано наступне трактування цього поняття: «креативність – це рівень творчої обдарованості, здатності до творчості, що становить відносно стійку характеристику особистості» [5].

Розглянемо спроби дати визначення *компетенції* і *креативності* у сфері освіти. І. Галяміна вважає, що «компетенція – це здатність і готовність застосовувати знання і уміння при розв'язанні професійних завдань в різноманітних областях – як у конкретній області знань, так і в областях, слабо прив'язаних до конкретних об'єктів, тобто це здатність і готовність проявляти гнучкість у мінливих умовах ринку праці» [3, с.7]. С. Бондар розглядає

компетенцію як «здатність розв'язувати проблеми, що забезпечуються не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів» [2, с.9].

Отже, загальним для переважної більшості означень компетенції є розуміння її як властивості особистості, потенційної здатності особи справлятися з різноманітними завданнями. Таким чином, компетенція – це наперед задана вимога щодо знань та досвіду діяльності у певній сфері. Та найбільш значенню *компетенції*, яке ми плануємо подалі розглядати в сполученні з терміном *креативність*, відповідає визначення А. Хуторського, який розглядає компетенцію як «сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються по відношенню до певного кола предметів і процесів, і необхідних для якісної продуктивної діяльності по відношенню до них» [8].

Цілим рядом складових визначається поняття творчого потенціалу. В деяких джерелах зазначають, що креативні здібності – це винахідливість, схильність до відкриттів, специфічна енергетика, пізнавальні здібності та інше. В інших дослідженнях відзначають прагнення до розвитку та духовного росту, спонтанну та адаптивну гнучкість, оригінальність та схильність долати перешкоди у процесі розумових дій. Цікавою тут можна зазначити думку А.М. Матюшкіна, який визначив названі складові, що особливо яскраво проявляються у навчальному процесі: «динамічність психічних процесів; прагнення до створення нового; схильність до пошуку і рішення проблем; швидкість засвоєння нової інформації; вироблення алгоритму дій для рішення нових завдань; вплив емоцій та почуттів на суб'єктивне оцінювання, вибір, визначення пріоритетів; наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, працелюбність, системність у роботі, сміливість у прийнятті рішень; вміння комбінувати, знаходити аналогії; раціональне використання часу та засобів; інтуїтивізм (здатність до над швидких оцінок, рішень і прогнозів); швидке оволодіння навичками, прийомами; здатність до створення нових, оригінальних стратегій вирішення проблем» [1, с. 2 – 3]. Але, зауважимо, що у сучасній

літературі немає однозначної думки щодо виділення показників креативності. Хоча, дослідники визнають, що креативність є ключовим фактором досягнення успіху в різних сферах діяльності. Завдання ще більше ускладнюється тим, що визначення цього терміна залежить від контексту його вживання. Так, наприклад, дане поняття в мистецтві і літературі, виробництві, бізнесі та педагогіці має різне значення. Та, спираючись на думку більшості дослідників, можна виділити три основні показники, які притаманні креативності у будь-якому контексті: швидкість, оригінальність і гнучкість мислення. Швидкість можна охарактеризувати як кількість ідей, що виникли за певний проміжок часу. Оригінальність – як здатність продукувати ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих. Гнучкість мислення можна визначити як здатність розробляти різноманітні ідеї, використовувати нестандартні стратегії вирішення проблем. Дослідники П. Торренс та Дж. Гілфорд до основних показників креативності відносять відповідно розробленість ідей та точність.

Приймаючи до уваги вищезазначені положення, вважаємо за необхідне підкреслити важливу роль у соціалізації особистості саморозвиток креативної людини, що володіє особистим суверенітетом. Така людина здатна безперервно самовизначатися не тільки і не стільки в цілях вузько професійної діяльності, але і в загальнолюдських цінностях.

Загально відома думка, що педагогічній діяльності повинні бути властиві творчі риси. І в нашому швидко мінливому світі ці риси повинні теж удосконалюватися. Мало вже бути просто творчою особистістю, потрібно розвивати у собі креативність та компетенцію. Освіта не може ототожнюватися лише з отриманням знань, адже зараз застарівання інформації відбувається дуже швидко. Знання на сучасному етапі виступають лише потенціалом, який повинен мати майбутній фахівець. А головним є результативність діяльності спеціаліста в конкретних умовах, тому одним з напрямів модернізації освіти є запровадження креативної компетенції в навчанні. Вектором формування цієї властивості є формування у майбутніх педагогів готовності ефективно організувати внутрішні (уміння, знання, цінності, психологічні особливості

тощо) і зовнішні (людські, інформаційні, матеріальні тощо) ресурси для досягнення поставленої мети.

Тож, креативну компетенцію студентів-філологів визначимо як інтегральну багатофакторну властивість особистості, що обумовлює на професійній основі розвиток творчих здібностей школярів та саморозвиток власних творчих здібностей.

Ми розглядаємо креативну компетенцію студента-філолога як самостійне новоутворення, яке перебуває в складних діалектичних зв'язках з професійною компетентністю. Поняття *креативна компетенція* системне і багатокомпонентне. Більш детально структуру цього терміна ми плануємо розглянути в подальших публікаціях.

Помічаємо, що сьогодні дуже помітно зріс інтерес до вивчення найбільш високоорганізованого виду діяльності – творчого мислення, або креативності. Рівень креативності складний для дослідження і викликає безліч суперечок, оскільки кількість фактів, що відносяться до даної проблеми, дуже велика. В сучасній психологічній науці не існує навіть загальноприйнятого визначення творчості. Проте суспільство висуває підвищені вимоги до розвитку творчого мислення та креативності. Тому, вживання поодиноці самого терміну креативність – вже застаріле, і сучасному фахівцю потрібно мислити ще ширше, у векторі креативної компетенції, що є чинником *професійності*.

Професійність у вузькому розумінні включає знання, уміння, якості особистості та способи їх реалізації в діяльності. У широкому – виявляє рівень успішності взаємодії особистості з професійним середовищем. Але, слід зазначити, що вчитель може бути професійно компетентний, та володіти різними здібностями до педагогічної творчості, різним рівнем розвитку власних творчих здібностей і різною готовністю до розвитку даних здібностей у своїх учнів. Це положення є принципово важливим для нашого розуміння креативної компетенції.

З точки зору багатьох дослідників, професійність педагога визначається не тільки базовими знаннями та вміннями, а й ціннісними орієнтаціями

спеціаліста, мотивами його діяльності, розумінням їм себе у світі і світу навколо себе, стилем взаємин з людьми, з якими він працює, його загальною культурою та здатністю до розвитку свого творчого потенціалу. Тож, саме у цьому контексті ми бачимо креативну компетенцію як чинник сучасної професійності.

Література

1. Бабій М.Ф. Розвиток креативності як умова ефективності навчання//Обдарована дитина. – 2011. - №7. – С.2-3.
2. Бондар С. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів//Біологія і хімія в школі. – 2003. - №2. – С.8-9.
3. Галямина И.Г. Проектирование государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования нового поколения с использованием компетентностного подхода: Материалы к четвертому заседанию методологического семинара «Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы» - М.: Издательский центр проблем качества подготовки специалистов. – 2004. – 66 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rc.edu.ru/rc/bologna/works>
4. Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду//Вища освіта України. – 2008. - №3. – С. 23 – 28.
5. Краткий психологический словарь /Под общей ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://psy-link.ru/slovar_k
6. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70000 слов / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – М. : Рус.яз., 1990. – 917 с.
7. Оксфордский толковый словарь по психологии / Под ред. Ребера Артура. – 2002. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vocabulary.ru/dictionary/487/word/kreativnost>

8. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты
// Интернет-журнал «Эйдос». – Режим доступа: // [http://www.eidos.ru/
journal/2002/0423.htm](http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm)

Potienko M.

Creative competence like factor of teacher's professionalism

The analysis of term competence and creativity which are shown in pedagogical science differently but in complex has't got the only way in meaning and interpretation has analysed in the article. Author the first shown a term "creative competence" like a factor of teacher's professionalism.

Key words: competence, creativity.

Відомості про автора

Потієнко Марина Олександрівна – аспірант кафедри соціальної педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики креативної компетенції майбутніх вчителів філологів в процесі фахової підготовки.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2013

Прийнято до друку 25.01.2013